

ENTORN DELS TOPÒNIMS DE SARDENYA

Pere CATALÀ i ROCA

En traduir, fa una dotzena d'anys, l'obra que "Rafael Dalmau, editor" publicà amb el títol *La Sardenya catalano-aragonesa. Perfil històric* (Barcelona, 1985), redactada per l'historiador Francesco Cèsare Casula, vaig entendre que calia indicar, en mots preliminar, el perquè de l'ortografia d'alguns dels noms. En conseqüència, farem constar, a l'inici del llibre, aquestes reflexions:

«La dificultat, inherent a tota traducció, pertocant els noms propis s'evidencia en tres dimensions –la sarda, la italiana i la catalana– en aquest important llibre d'història elaborat pel professor Francesco Cèsare Casula, director del «Istituto sui rapporti italo-iberici», ens radicat a Càller i constituït dins el «Consiglio Nazionale delle Ricerche».

Considerem que, a tenor de la documentació catalana medieval ens cal escriure Càller, Sàsser, Oristany, Esglésies i l'Alguer, en lloc d'emprar l'escriptura italiana actual de Cagliari, Sassari, Oristano, Iglesias i Alghero (amb pronunciació, respectivament: Càllari, Sàssari, Oristano, Iglésias i Alguero).

Tampoc no ens sembla oportú, per a determinats casos, d'emprar l'escriptura sarda –S'Alighera, per l'Alguer; Su Logudoro, pel Logudor; etc.–, entre altres raons perquè traduïm d'un original redactat en italià i partim, per tant, d'una base italiana.

De fet, l'illa de Sardenya proporciona sorpreses en la toponímia, tals com la d'apreciar-hi noms de lectura castellana (Iglesias, San Leonardo de Siete Fuentes, Burgos). Hem procurat, en la present traducció, de no desviar la tònica catalana medieval i de respectar, quan ha estat possible, la fonètica viva; això fa que escriguem Gal-lura (sard, Gaddura; it., Gallura; cat. medl., Galura), Barbaja (it., Barbagia), Flumenarja (it., Flumenargia), Ol-lolai (it., Ollolai), Marmil-la (it., Marmilla), Santa Justa (it., Santa Giusta), Sacarja (it., Saccargia); per bé que, en casos que podem estimar de notorietat relativa, preferim de deixar el nom conforme el trobem: Giave (en català seria Jave), Sulcis (pron. it., Sulxis), Cixerri.

Campidano i Esglésies –bo i recordant l'antic nom de Viladesglésies– són topònims que abona la «Gran Enciclopèdia Catalana», editada en els nostres dies. Una raó de conseqüència amb l'accepció de Viladesglésies, ens fa decidir a escriure Vila-sor (ans que Villasor o Vil-lasor), nom lligat, també per títol nobiliari, a la història catalana.

Les vicissituds històriques han alterat o canviat els noms, a vegades. Així, l'actual Castelsardo correspon, d'acord amb les circumstàncies d'època, al Castelgenovese, al Castell d'Empúries (o, simplement, Empúries, nom subsistent encara, a l'illa, amb el bisbat d'«Ampurias», Ampúrias) i al Castell-aragonès.

L'antic Bonaire ha esdevingut Bonària.

L'impacte dels noms escrits comporta que una mateixa escriptura pugui tenir dues lectures, segons parteixi el lector d'una base italiana o catalana. És el cas de Quirra —corresponent al famós marquesat sard—, que en boca italiana esdevé Qüirra.

Partidaris com som de la precisió expressiva, preferim l'accentuació gràfica quan la inexistència de l'accent pot conduir a l'error: per tant, a les escriptures italianes actuals de Decimo, Osilo, etc., concretem Dècimo, Òsilo, etc.

En aquest punt, discrepem de la «Gran Enciclopèdia Catalana» quan —segurament per uns respectes o criteris que ací ens serien contraproductius— assenta topònims com (mencionats en el present estudi) Ajaccio, Bonifacio, Trapani, sense l'accent gràfic (ens inclinem a escriure, doncs: Ajàccio, Bonifàcio, Tràpani). Per aquest darrer topònim, no oblidem que els nostres antecessors medievals deien Tràpena; però és clar que tampoc no hi hem de remuntar tants d'estadis, ara.

A través del topònim Casteldòria, enfilem l'il·lustre cognom lligur dels Dòria (a G. E. C.: «Doria»).

Els enllaços matrimonials provoquen discrepàncies tals com que —en la present obra— Brancalone Dòria, marit d'Elionor d'Arborea, resulti amb descendents de nom que escrivim a la catalana. De fet, algú pot criticar-nos àdhuc que en nom de la mateixa Elionor no hàgim perdut de vista la seva nissaga catalana. La qüestió se'ns fa espinosa a mesura de la distanciació política de l'illa sarda respecte a Catalunya i Aragó; són els casos, també, dels Cubell i dels Alagon.

Sabem que no tots els problemes que se'ns han presentat han pogut trobar solució definitiva, i tenim consciència que si hem escrit Carròs i Zatrilla, altri hi escriuria Carroz o Carroç i Satrilla o Çatrilla.

Una remarca especial, per la seva importància al llarg d'aquest llibre, s'imposa, i pertoca els substantius «jutge» (en sard, «judike», mot esdrúixol), «jutjat» i «jutgesa». El valor semàntic de «jutge» és, en la història de Sardenya, el de rei; «jutjat» equival, doncs, a regne. Per voluntat de l'autor del llibre, temorós que els conceptes que denoten avui els esmentats substantius no impliquin exigüitat dels valors d'expressió de domini territorial, alternem, en ocasions, les formes catalanes clàssiques dels referits noms amb les pròpies expressions sardes.»

Gràcies a l'atenció curosa que ens dispensà el prof. Casula, per a la correcta accentuació gràfica de la nòmina sarda en català (sabut és que la llengua oficial italiana, així com la pròpia de Sardenya, és avara d'accents), poguérem consignar que l'antic territori històric d'Arborea era format, aproximadament, per l'àrea dels municipis actuals de: Abbasanta, Aidomaggiore, Albagiara, Ales, Allai, Arborea, Arbus, Ardaùli, Aritzo, Assolo, Asuni, Atzara, Aústis, Baràdili, Baràtili S. Pietro, Baressa, Barúmini, Bauladu, Belví, Bidoní, Bonàrcado, Boroneddu, Busachi, Cabras, Colli-

nas, Dèsulo, Fonni, Fordongianus, Gadoni, Gavoi, Genoni, Genuri, Gèsturi, Chilarza, Gonnoscodina, Gonnosfanàdiga, Gonnosnò, Gonnostramatza, Gúspini, Làconi, Las Plassas, Lunamatrona, Mamoiada, Mara Arbarei, Marrubiu, Masullas, Meana, Milis, Mogarella, Mògoro, Morgongiori, Narbolia, Neoneli, Norbello, Nuguedu S. Vittoria, Nurachi, Nureci, Nuragus, Nurallao, Ollastra Simaxis, Ollolai, Olzaí, Oristano, Ortueri, Ovodda, Pabillonis, Palmas Arborea, Pau, Paúli Arbarei, Paulilàtino, Pompu, Riola Sardo, Ruinas, Samugheo, San Gavino Monreale, San Nicolò d'Arcidano, San Vero Milis, Sant'Antonio Ruinas, Santa Giusta, Sàrdara, Sèdilo, Sèneghe, Senis, Setzu, Siamaggiore, Siamanna, Siapiccia, Siddi, Símalà, Simaxis, Sini, Siris, Solarussa, Sòrgono, Sorradile, Tadasuni, Terralba, Teti, Tiana, Tonara, Tramatzza, Tuili, Turri, Ula Tirso, Uras, Usellus, Ussaramanna, Villamar, Villanovaforru, Villanovafranca, Villanova Truschedu, Villaurbana, Villaverde, Zeddiani, Zerfaliu.

Com a curiositat etimològica, anotem que Fordongianus o "Fordonjanus" prové de l'antic "Forum Traiani". El camp d'estudi sard resulta molt prometedor pertocant els ètims i, així, descobrim, per exemple, que la curadoria de Trexenta devia el nom a la munió de poblats (300) que reuní. Bé hauríem de començar per dir, en una tal dinàmica que l'illa, Sardenya, configura en el remot "Sandaliotis" –segons els erudits– la petjada humana.

EXEMPLARS ENDARRERITS DEL "BUTLLETÍ INTERIOR"

La Junta Directiva comunica que té disponibles les quantitats d'exemplars endarrerits del "Butlletí interior" que s'indiquen per a cada número a la relació següent:

XV	1	XLIII.....	5	LVI	59
XXIX	8	XLIV	5	LVII.....	68
XXXI.....	12	XLV.....	55	LVIII.....	100
XXXII.....	7	XLVI	32	LIX	41
XXXIV	2	XLVII.....	46	LX.....	50
XXXV	6	XLVIII.....	4	LXI	47
XXXVIII	17	XLIX	4	LXII.....	21
XXXIX	44	L-LI	65	LXIV	32
XL.....	2	LII.....	69	LXVI	23
XLI	17	LIII	69		
XLII.....	28	LIV-LV.....	65		

Tots aquells socis que hagin ingressat a la Societat d'Onomàstica després de l'aparició de cadascun dels números esmentats i que estiguin interessats a disposar d'algun d'aquests exemplars, els poden demanar al Secretari de la Societat i els seran tramesos als preus de 750 o 1000 pessetes cadascun, segons el gruix del volum.